

**Jiří Raclavský: *Jména a deskripce.
Logicko-sémantická zkoumání***

Olomouc, Nakladatelství Olomouc 2009, 396 s.

Koncom roka 2009 vychádza vôbec nie útla kniha Jiřího Raclavského, aktívneho člena česko-slovenskej obce analytickej filozofie, produktívneho diskutéra a prispievateľa do časopisu o analytickej filozofii *Organon F*. Kniha predstavuje výsledky autorovej doterajšej tvorby týkajúcej sa logických a sémantických problémov spojených s dvoma kategóriami jazykových výrazov - vlastnými menami a deskripciami.

Jiří Raclavský je v obci analytických filozofov známy ako filozof, ktorý podľahol čaru a sile logického systému známeho pod skratkou TIL, t. j. Transparentná intenzionálna logika, ktorej autorom je český filozof a logik Pavel Tichý. Odvtedy Raclavský doslova „prelúskal“ Tichého dielo a k neustálemu rezonovaniu „značky TIL“ v minulosti i súčasnosti aj on prispieva svojimi prácami. Svoje riešenia zvolených logických a sémantických problémov spojených s vybranými kategóriami jazykových výrazov v tejto publikácii uvádza a rozoberá práve v rámci spomínaného logického systému TIL-ky¹ Pavla Tichého a v jej duchu predstavuje svoje vlastné dopracovania. Nejde tak iba o predstavovanie už existujúcich Tichého riešení, ale o ich doplnenie o témy, ktoré Tichý neriešil, aplikáciu Tichého koncepcie na nové problémy a ich dopracovanie autorom v duchu pôvodnej Tichého teórie. Raclavský sa takto bezpochyby zaraďuje medzi najplodnejších pokračovateľov a rozvíjateľov TIL-ky, medzi ktorých patrí v prvom rade Pavel Materna a Marie Duží, razí však ako keby svoju vlastnú líniu.

Raclavský bádanie vo svojej knihe uvádza a stavia na zisteniach otcov analytickej filozofie - Gottloba Fregeho a Bertranda Russella. Medzi najdôležitejšie patrí uvedomenie si, že vety tvaru $a = b$ nie sú triviálne, ale prinášajú nové informácie. S tým súvisí Fregeho rozlíšenie medzi zmyslom a denotátom (terminológia, ktorú používa autor a ktorá je v súlade aj so slovenskou terminológiou používanou pre výrazy *Sinn* a *Bedeutung* príslušne). Russellovo zistenie ďalej, že existuje základný rozdiel medzi vlastnými menami a deskripciami, podnietilo vznik rôznych teórií deskripcí, riešení ich sémantickej roviny a roviny ich referencie. Ako sme už spomínali, autor sa s touto problematikou vyrovnáva prostredníctvom Tichého TIL-ky, ktorú v danej oblasti pokladá za schopnú najuspokojivejšie explikovať potrebné pojmy a vzťahy súvi-

¹ V tejto forme sa jej názov udomácnil na slovenskej pôde.

siace so sémantikou a referenciou jazykových výrazov a úspešne riešiť dané problematiky v miere, v akej to neponúkajú iné logicko-sémantické koncepcie.

Pohľad na obsah knihy poukazuje na jej veľmi bohatú štruktúru: kniha obsahuje štyri oddiely, spolu sedemnášť kapitol, z ktorých každá obsahuje množstvo podkapitol. Podrobná organizácia textu umožňuje jednotlivé témy a problematiky jasne a detailne rozlíšiť a pristupovať k nim postupne s pôdou pripravenou podľa potreby. Obsahom knihy nie je jednoduchý filozofický text, ale formulácie, z ktorých si každá zasluhuje veľkú pozornosť pre pochopenie ďalších. Preto je podrobná organizácia textu s relevantnými názvami oddielov, kapitol a podkapitol užitočným spôsobom ako umožniť čitateľovi vrátiť sa v prípade potreby k želanaj téme.

Prvý oddiel s názvom *Význam* poskytuje čitateľovi akúsi „zbrojnicu“, s ktorou autor v knihe narába: autor v nej predstavuje teóriu, definuje základné pojmy, uvádza príklady ich explikácií a ich základné aplikácie v konkrétnych prípadoch. Čitateľ si tak objasní pojmy, ako napríklad základný pojem významu jazykových výrazov, možných svetov, intenzií, hyperintenzionality, konštrukcií, rozvetvenej teórie typov, atď. Čitateľovi, ktorý už v rámci svojho bádania narazil na teóriu TIL-ky, tieto pojmy nie sú neznáme. Raclavský sa pri ich predstavení a definovaní drží Tichého pôvodnej teórie a vychádza priamo z Tichého textov. Je to potrebné zdôrazniť najmä z toho hľadiska, že existuje verzia TIL-ky Pavla Maternu a Marie Duží, ktorí s neutíchajúcou energiou pôvodnú teóriu TIL-ky neustále zdokonaľujú, demonštrujú jej veľkú expresívnu silu a usilujú sa presvedčiť o jej prednostiach v zahraničí. Táto verzia sa však od pôvodnej Tichého TIL-ky trochu líši. Na záver prvého oddielu autor uvádza notácie, skratky a typové konvencie používané v rámci celej knihy.

Druhý oddiel s názvom *Deskripce a de dicto a de re* sa sústreďuje na Tichého teóriu supozícií *de dicto a de re* a jej aplikáciu na problematiku deskripcií. Autor Tichého teóriu ďalej rozširuje a poukazuje na jej silu pri riešení ďalších problematik, ako sú substitúcie identít do nepriamych kontextov či známe „modálne paradoxy“, atď. Autor sa v tomto oddiele ďalej venuje aj existenčným presupozíciám *de dicto a de re* a pojmovým postojom.

V treťom oddiele s názvom *Reference jmen a deskripcí* autor rozpracováva problémy spojené s referenciou vlastných mien a aj deskripcií, pričom treba poznamenať, že pojmu referencie Tichý nevenoval veľa pozornosti. Autor sa na konci oddielu venuje aj problematike rigidných designátorov, paradoxom referencie či vzťahom pomenovaní, jazykov a epistemológie.

Posledný, štvrtý oddiel, s názvom *Prílohy* obsahuje tzv. pomocné kapitoly, ktoré sa venujú technickým záležitostiam spojeným s rôznymi témami uvedenými v knihe, predstavujú slovník k niektorým často uvádzaným pojmom a vzťahom či ich explikácie. Autor sa tu venuje aj pojmu existencie, kde pred-

stavuje rôzne pojmy existencie, explikuje pojem jazyka či súvisiace vzťahy, ako napr. vzťah referencie, čo sú témy, s ktorými sa stretávame najmä v treťom oddiele tejto knihy.

Uveďme si teraz niekoľko čísiel, ktoré knihu Jiřího Raclavského tiež vystihujú: spomínané 4 oddiely obsahujú spolu 17 kapitol, ako sme si uvádzali. Tieto kapitoly obsahujú viac ako 150 podkapitol, z ktorých sa každá venuje osobitným témam. Toto číslo skutočne poukazuje na tematickú rozmanitosť a obsiahlosť publikácie. Text ďalej obsahuje viac ako 130 formálnych definícií a takmer 200 logicko-sémantických analýz významov výrazov.

Knihu Jiřího Raclavského ocení najmä čitateľ, ktorý sa už stretol teóriou TIL-ky, jej základnými pojmami a aspoň čiastočne ovláda lambda kalkul, v ktorom sa zapisujú analýzy výrazov. Raclavský formuluje svoj text bez nejakého rozsiahleho výkladu, ktorý by sa priamo netýkal skúmanej problematiky. Venuje sa stručne, jasne a vecne priamo daným problémom, čo je pochopiteľné, keďže vzhľadom na množstvo tém, ktorým sa táto kniha venuje, by niektoré výklady, ktoré sú čitateľovi dostupné v iných publikáciách, podstatne prispeli k zväčšeniu jej objemu. Po knihe odporúčam siahnuť každému čitateľovi zo záujmom o TIL-ku a tento prístup k analýze jazykových výrazov aj pre množstvo inšpiratívnych odkazov na Tichého tvorbu, v ktorej sa Raclavský výborne orientuje.

Barbora Geistová Čakovská